

04. Mutexy, monitory

ZOS 2012, L. Pešička

Semaforey

- Ošetření kritické sekce
 - ukázka – více nezávislých kritických sekcí
 - Synchronizace: Producent – konzument
 - možnost procesu zastavit se a čekat na událost
 - 2 události
 - buffer prázdný – čeká konzument
 - buffer plný – čeká producent
 - „uspání procesu“ – operace semaforu P
-

Problém spícího holiče – jen zadání (The barbershop problem)

Holičství

- čekárna s N křesly a holičské křeslo
- žádný zákazník – holič spí
- zákazník vstoupí
 - všechna křesla obsazena – odejde
 - holič spí – vzbudí ho
 - křesla volná – sedne si na jedno z volných křesel

Napsat program, koordinující činnost holiče a zákazníků

Je celá řada podobných synchronizačních úloh, cílem je pomocí synchronizačních mechanismů ošetřit úlohu, aby fungovala korektně a nedocházelo např. k vyhladovění ...

Literatura pro samostatnou práci

The Little Book of Semaphores
(Allen B. Downey)

kniha volně dostupná na netu:

<http://greenteapress.com/semaphores/>

Serializace: událost **A** se musí stát **před** událostí **B**

Vzájemné vyloučení: události **A** a **B** se nesmí stát ve stejný čas

Mutexy, monitory

- Mutexy, implementace
- Implementace semaforů
- Problémy se semaforů
- Monitory
 - Různé reakce na signal
- Implementace monitorů

Obsah další části přednášky

Mutexy

- Potřeba zajistit **vzájemné vyloučení**
 - chceme „**spin-lock**“ bez aktivního čekání
 - nepotřebujeme obecně schopnost semaforů čítat
- **mutex** – mutual exclusion
 - paměťový zámek

Mutex řeší vzájemné vyloučení a je k systému šetrnější než čistě aktivní čekání spin-lock, můžeme jej naimplementovat např. pomocí **TSL** instrukce a volání **yield**

Implementace mutexu – podpora jádra OS

Oblíbená
instrukce
TSL

mutex_lock:TSL R, mutex

CMP R, 0

JE ok

CALL yield

Vzdát
se CPU

JMP mutex_lock

ok: RET

;; R:=mutex a mutex:=1

;; byla v mutex hodnota 0?

;; pokud byla na OK

;; vzdáme se procesoru -
naplánuje se jiné vlákno

;; zkusíme znovu, později

mutex_unlock:

LD mutex, 0

RET

;; ulož 0 do mutex

Implementace mutexu – volání **yield**

Šetří CPU

- volající se **dobrovolně vzdává** procesoru ve prospěch jiných procesů (vláken,...)
- jádro OS přesune proces mezi **připravené** a časem ho opět **naplánuje**
- použití – např. **vzájemné vyloučení** mezi vlákny **stejného** procesu
- lze implementovat jako **knihovnu** prog. jazyka

Moderní OS – semafony, mutexy

Moderní OS nám dávají k dispozici určitou množinu synchronizačních nástrojů, z nichž si programátor vybírá

□ obecné (čítající) semafony

- obecnost
- i pro řešení problémů **meziprocesové komunikace**

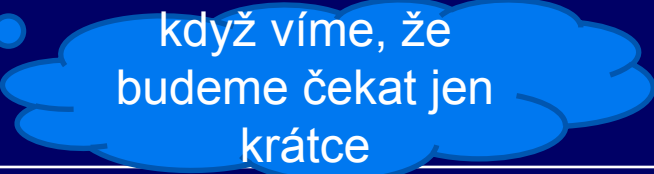
□ mutexy

- paměťové zámky, binární semafony
- pouze pro **vzájemné vyloučení**
- při vhodné implementaci efektivnější

Spin-lock (aktivní čekání)

- **spin-lock** – vhodný, pokud je čekání **krátké** a procesy běží paralelně
- není vhodné pro použití v **aplikacích**
 - aplikace – doba čekání se může velmi lišit
- obvykle se používá uvnitř **jádra OS**,
v knihovnách, ...

když víme, že
budeme čekat jen
krátce

Mutex x binární semafor

- Společné – použití pro vzájemné vyloučení
- Často se v literatuře mezi nimi příliš nerozlišuje
- Někdy jsou zdůrazněny rozdíly

Mutex

s koncepcí vlastnictví:

Odemknout mutex může jen stejné vlákno/proces, který jej zamkl (!)

uvědomte si,
kdy nám toto
může vadit

pamatovat si co znamená
pojem mutex s koncepcí
vlastnictví

Reentrantní mutex

- Stejně vlákno může získat několikrát zámeček
- Stejně tolikrát jej musí zas odemknout, aby mohlo mutex získat jiné vlákno
- Viz: http://en.wikipedia.org/wiki/Reentrant_mutex

Na ukázkou různých variant: reentrantní mutex, futex, ...

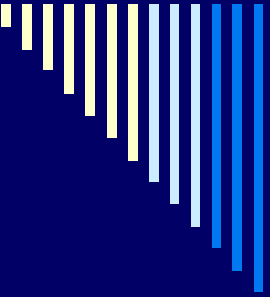

Futex

- Userspace mutex, v Linuxu
- V **kernel** space: wait queue (fronta)
- V **user** space: integer (celé číslo, zámek)
- Vlákna/procesy mohou operovat nad číslem v **userspacu** s využitím **atomických** operací a **systemové volání** (které je drahé) jen pokud je třeba manipulovat s frontou čekajících procesů (vzbudit čekající proces, dát proces do fronty čekajících)
- Viz <http://en.wikipedia.org/wiki/Futex>

Vždy se řeší otázka rychlosti, ceny

Systemové volání je obvykle nákladná záležitost, proto snaha minimalizovat jejich počet

Dále bude ukázána obecná implementace semaforu a
implementace semaforu s využitím mutexu

Implementace semaforu obecná – datové struktury

```
typedef struct {  
    int value;                // hodnota semaforu  
    struct process *list;    // fronta zablokovaných  
                             // procesů  
}
```

Zatímco předpokládáme, že hodnota semaforu je ≥ 0
pro vnitřní implementaci můžeme připustit i záporné
hodnoty (udávají počet blokovaných procesů)

Implementace semaforu obecná - P

```
P (semaphore s) {  
    s.value--;  
    if (s.value < 0)  
        blokuj(s.list);  
}
```

blokuj – zablokuje volající proces, zařadí jej do fronty čekajících na daný semafor s.list

Implementace semaforu obecná - V

```
V (semaphore s) {  
    s.value++;  
    if (s.value <= 0)  
        if (s.list != NULL) { // někdo spí nad S  
            vyjmi_z_fronty(p);  
            vzbud (p);        // blokováný -> připrav.  
        }  
}
```


Semaforey implementace s využitím mutexu

- S každým semaforem je sdruženo:
 - celočíselná proměnná **s.c**
 - pokud může nabývat i záporné hodnoty
 - $|s.c|$ vyjadřuje počet blokováných procesů
 - binární semafor **s.mutex**
 - vzájemné vyloučení při operacích nad semaforem
 - seznam blokováných procesů **s.L**
-

Seznam blok. procesů

- Proces, který nemůže dokončit **operaci P** bude zablokován a uložen do seznamu procesů **s.L** blokováných na semaforu **s**
 - Pokud při **operaci V** není seznam prázdný
 - vybere ze seznamu jeden proces a odblokuje se
-

Uložení datové struktury semafor

- semafore v **jádře OS**
 - přístup pomocí služeb systému

- semafore ve **sdílené paměti**

Popis implementace

```
type semaphore = record
  m: mutex;      // mutex pro přístup k semaforu
  c: integer;    // hodnota semaforu
  L: seznam procesu
end
```


Popis implement. – operace P

```
P(s): mutex_lock(s.m);
```

```
    s.c := s.c - 1;
```

```
    if s.c < 0 then
```

```
        begin
```

```
            zařad' volající proces do seznamu s.L;
```

```
            označ volající proces jako "BLOKOVANY";
```

```
            naplánuj některý připravený proces;
```

```
            mutex_unlock(s.m);
```

```
            přepni kontext na naplánovaný proces
```

```
        end
```

```
    else
```

```
        mutex_unlock(s.m);
```


Popis implement. – operace V

```
V(s): mutex_lock(s.m);  
      s.c := s.c + 1;  
      if s.c <= 0 then  
        begin  
          vyber a vyjmi proces ze sez. s.L;  
          odblokuj vybraný proces  
        end;  
      mutex_unlock(s.m);
```


Popis implementace

- Pseudokód
- Skutečná implementace řeší i další detaily
 - Organizace datových struktur
 - Pole, seznamy, ...
 - Kontrola chyb
 - Např. jeli při operaci **V** záporné **s.c** a přitom **s.L** je prázdné

Popis implementace

□ Implementace v jádře OS

- Obvykle používá **aktivní čekání** (**spin-lock** nad s.mutex)
- Pouze **po dobu operace** nad obecným semaforem – max. desítky instrukcí - **efektivní**

Mutexy vs. semaforey

- **Mutexy** – vzájemné vyloučení vláken v jednom procesu
 - Např. knihovní funkce
 - Často běží v uživatelském režimu
 - **Obecné semaforey** – synchronizace mezi procesy
 - Implementuje jádro OS
 - Běží v režimu jádra
 - Přístup k vnitřním datovým strukturám OS
-

Problémy se semaforey

- primitiva **P a V** – použita **kdekoliv** v programu
 - Snadno se udělá **chyba**
 - Není možné automaticky kontrolovat při překladu
-

Chyby – přehození P a V

Přehození P a V operací nad mutexem:

1. V()
2. kritická sekce
3. P()

Důsledek – více procesů může vykonávat kritickou sekci současně

Chyby – dvě operace P

1. P()
2. Kritická sekce
3. P()

Důsledek - deadlock

Chyby – vynechání P, V

- Proces vynechá **P()**
- Proces vynechá **V()**
- Vynechá obě

Důsledek – porušení vzájemného vyloučení nebo deadlock

Monitory

- Snaha najít primitiva vyšší úrovně, která zabrání části potenciálních chyb
 - Hoare (1974) a Hansen (1973) nezávisle na sobě navrhli vysokoúrovňové synchronizační primitivum nazývané **monitor**
 - Odlišnosti v obou návrzích
-

Monitor

- Monitor – na rozdíl od semaforů
– **jazyková konstrukce**
 - Speciální typ modulu, sdružuje data a procedury, které s nimi mohou manipulovat
 - Procesy mohou volat proceduru monitoru, ale nemohou přistupovat přímo k datům monitoru
-

Monitor

- V monitoru může být **v jednu chvíli** **AKTIVNÍ pouze jeden** proces
- Ostatní procesy jsou při pokusu o vstup do monitoru pozastaveny

Terminologie OOP

- Snaha chápat kritickou sekci jako **přístup ke sdílenému objektu**
 - Přístup k objektu pouze pomocí určených operací – **metod**
 - Při přístupu k objektu vzájemné vyloučení, přístup **po jednom**
-

Monitory

příklad se vztahuje k syntaxi Pascalu, tak jak monitor implementoval např. sw Baci

- Monitor – Pascalský blok podobný proceduře nebo funkci
- Uvnitř monitoru definovány proměnné, procedury a funkce
- **Proměnné monitoru** – nejsou viditelné zvenčí
 - Dostupné pouze procedurám a funkcím monitoru
- **Procedury a funkce** – viditelné a volatelné vně monitoru

Příklad monitoru

monitor m;

var proměnné ...

podmínky ...

procedure p; { procedura uvnitř monitoru }

begin

...

end;

begin

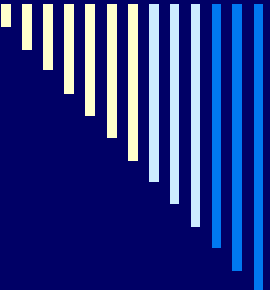
inicializace;

end;

Příklad

- Použití pro vzájemné vyloučení
-


```
monitor m; // příklad – vzájemné vyloučení
  var x: integer;
  procedure inc_x; { zvětší x }
  begin
    x:=x+1;
  end;
  function get_x: integer; { vrací x }
  begin
    get_x:=x
  end
begin
  x:=0
end; { inicializace x };
```


Problém dosavadní definice

- Výše uvedená definice (částečná) – dostačuje pro **vzájemné vyloučení**
 - **ALE nikoliv pro synchronizaci** – např. řešení producent/konzument
 - Potřebujeme **mechanismus**, umožňující procesu se **pozastavit** a tím **uvolnit vstup** do monitoru
 - S tímto mechanismem jsou monitory **úplné**
-

Synchronizace procesů v monitoru

- Monitory – speciální typ proměnné nazývané **podmínka** (condition variable)
 - Podmínky
 - definovány a použity pouze uvnitř monitoru
 - Nejsou proměnné v klasickém smyslu, neobsahují hodnotu
 - Spíše odkaz na určitou událost nebo stav výpočtu (mělo by se odrážet v názvu podmínky)
 - **Představují frontu procesů, které na danou podmínku čekají**
-

Operace nad podmínkami

- Definovány 2 operace – **wait** a **signal**

C.wait

- Volající bude **pozastaven nad podmínkou C**
 - Pokud je některý proces připraven vstoupit do monitoru, bude mu to dovoleno
-

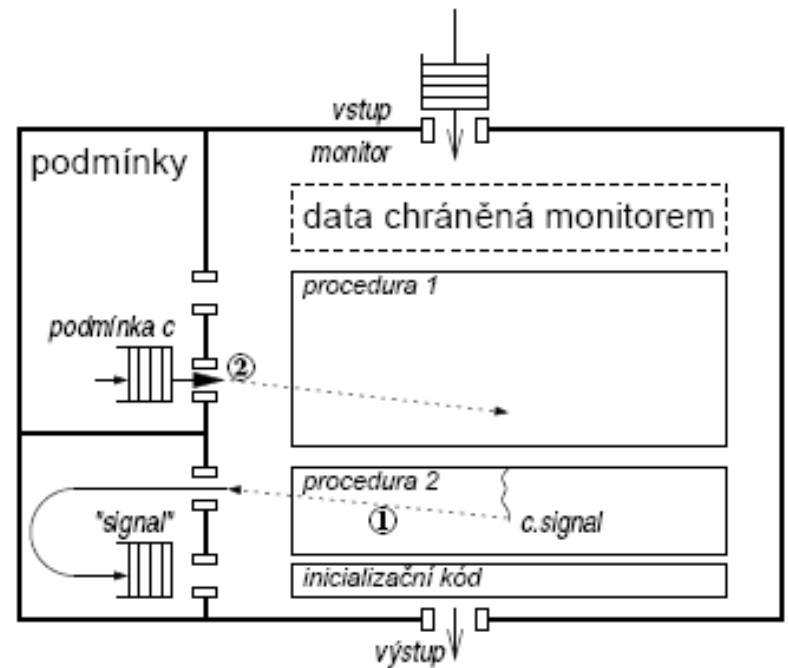
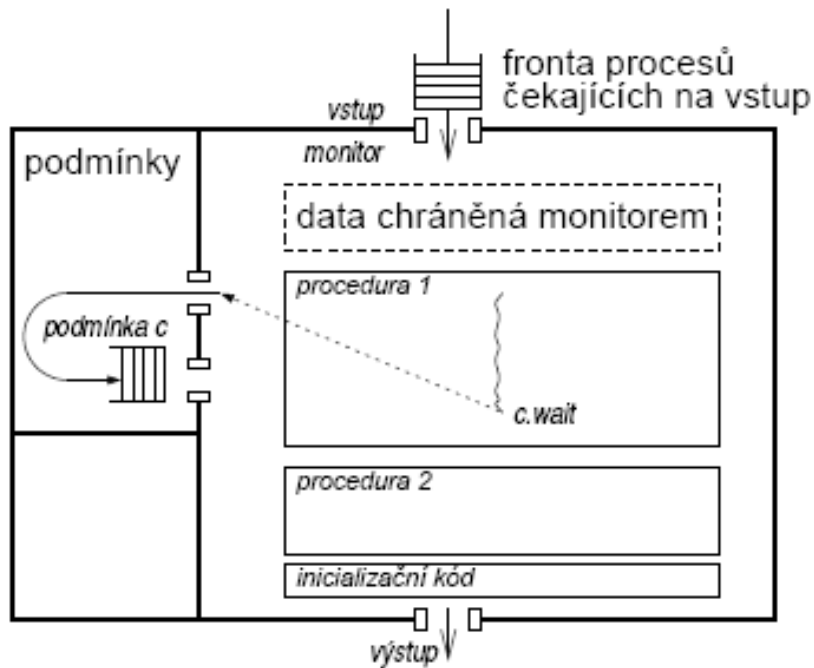

Operace nad podmínkami

C.signal

- Pokud existuje 1 a více procesů **pozastavených** nad podmínkou **C**, **reaktivuje** jeden z pozastavených procesů, tj. bude mu dovoleno pokračovat v běhu **uvnitř** monitoru
- Pokud nad podmínkou **nespí** žádný proces, **nedělá nic** 😊
 - Rozdíl oproti semaforové operaci V(sem), která si “zapamatuje”, že byla zavolána

Schéma monitoru

Problém s operací **signal**

- Pokud by signál pouze vzbudil proces, běžely by v monitoru dva
 - Vzbuzený proces
 - A proces co zavolal signal
 - **ROZPOR** s definicí monitoru
 - V monitoru může být v jednu chvíli **aktivní** pouze jeden proces
 - Několik řešení
-

Řešení reakce na signal

□ Hoare

- proces volající **c.signal** se **pozastaví**
- Vzbudí se až poté co předchozí reaktivovaný proces opustí monitor nebo se pozastaví

□ Hansen

- Signal smí být uveden pouze jako **poslední** příkaz v monitoru
 - Po volání signal musí proces **opustit** monitor
-

Jak je to v BACI?

- Monitory podle Hoara
 - **Waitc (cond: condition)**
 - **Signalc (cond: condition)**
 - semantika dle Hoara
 - **Waitc (cond: condition, prio: integer)**
 - Čekajícímu je možné přiřadit prioritu
 - Vzbuzen bude ten s nejvyšší prioritouNejvyšší priorita – nejnižší číslo prio
-

Monitory v jazyce Java

- Existují i jiné varianty monitorů, např. zjednodušené monitory s primitivou **wait** a **notify** v jazyce Java a dalších
- S každým objektem je sdružen monitor, může být i prázdný
- Metoda nebo blok patřící do monitoru označena klíčovým slovem **synchronized**

Monitory - Java

```
class jméno {  
    synchronized void metoda() {  
        ....  
    }  
}
```


Monitory - Java

- S monitorem je sdružena jedna podmínka, metody:
 - **wait()** – pozastaví volající vlákno
 - **notify()** – označí jedno spící vlákno pro vzbuzení, vzbudí se, až **volající opustí** monitor (x c.signal, které pozastaví volajícího)
 - **notifyAll()** – jako notify(), ale označí pro vzbuzení všechna spící vlákna
-

Monitory - Java

- Pozn. Jde vlastně o třetí řešení problému, jak ošetřit volání signal
 - Čekající může běžet až poté, co proces volající signál opustí monitor
-

Monitory Java – více podmínek

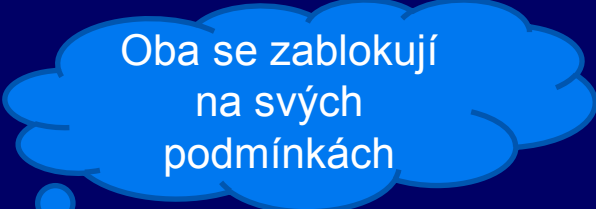
- Více podmínek, může nastat následující (x od Hoarovských monitorů)
- Pokud se proces pozastaví, protože proměnná B byla false, **nemůže** počítat s tím, že po vzbuzení bude B=true

Více podmínek - příklad

□ 2 procesy, nastalo zablokování:

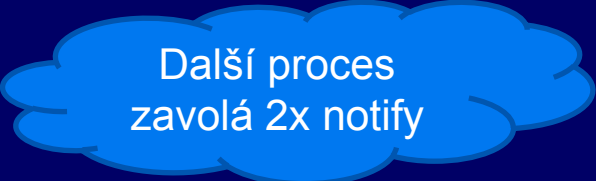
- P1: if not B1 then c1.**wait**;
- P2: if not B2 then c2.**wait**;

Oba se zablokují
na svých
podmínkách

□ Proces např. P3 běžící v monitoru způsobí
splnění obou podmínek a oznámí to pomocí

- If B1 then c1.**notify**;
- If B2 then c2.**notify**;

Další proces
zavolá 2x notify

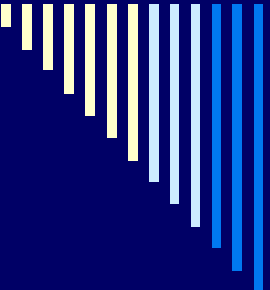
Více podmínek - příklad

- Po opuštění monitoru se vzbudí P1
- Proces1 způsobí, že B2=false
- Po vzbuzení P2 bude B2 false, i když by logicky předpokládal, že tomu tak není
- Volání metody wait by mělo být v cyklu (x od Hoarovských)
- **While** not B do **c.wait**;

Java – volatile proměnné

- poznámka
- Vlákno v Javě si může vytvořit soukromou pracovní kopii sdílené proměnné
- Zapiše zpět do sdílené paměti pouze při vstupu/výstupu z monitoru
- Pokud chceme zapisovat proměnnou při každém přístupu – deklarovat jako **volatile**

Shrnutí - monitory

- **Základní varianta** – Hoarovské monitory
 - V reálných prog. jazycích **varianty**
 - Prioritní wait (např. BACI)
 - Primitiva wait a notify (Java, Borland Delphi)
 - **Výhoda monitorů**
 - Automaticky řeší vzájemné vyloučení
 - Větší odolnost proti chybám programátora
 - **Nevýhoda**
 - Monitory – koncepce programovacího jazyka, překladač je musí umět rozpoznat a implementovat
-

Práce s vlákny v C

- Některé myšlenky i v rozhraní LINUXu pro práci s vlákny

 - Úsek kódu ohraničený
 - `pthread_mutex_lock(m)` ..
`pthread_mutex_unlock(m)`

 - Uvnitř lze používat obdobu podmínek z monitorů
-

Práce s vlákny v C

- `pthread_cond_wait(c, m)` - atomicky odemkne `m` a čeká na podmínku
 - `pthread_cond_signal(c)` - označí 1 vlákno spící nad `c` pro vzbuzení
 - `pthread_cond_broadcast(c)` - označí všechna vlákna spící nad `c` pro vzbuzení
-

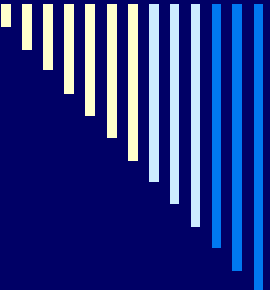
Řešení producent/konzument pomocí monitoru

Monitor ProducerConsumer

var

f, e: condition;

i: integer;


```
procedure enter;
begin
if i=N then wait(f);      { pamět je plná, čekám }
enter_item;              { vlož položku do bufferu }
i:=i+1;
if i=1 then signal(e);   { první položka => vzbudím konz. }
end;
```

```
procedure remove;
begin
if i=0 then wait(e);     { pamět je prázdná => čekám }
remove_item;            { vyjmi položku z bufferu }
i:=i-1;
if i=N-1 then signal(f); { je zase místo }
end;
```


Inicializační sekce

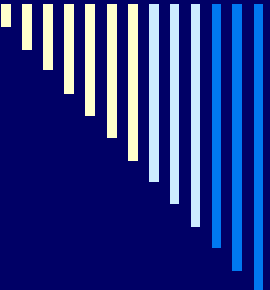
```
begin
```

```
i:=0; { inicializace }
```

```
end
```

```
end monitor;
```

```
{ A vlastní použití monitoru dále: }
```



```
begin // začátek programu
  cobegin
    while true do { producent }
      begin
        produkuje zaznam;
        ProducerConsumer.enter;
      end {while}
      ||
      while true do { konzument }
        begin
          ProducerConsumer.remove;
          zpracuj zaznam;
        end {while}
      coend
    end.
```


Implementace monitorů pomocí semaforů

- Monitory musí umět **rozpoznat** překladač programovacího jazyka
 - **Přeloží** je do odpovídajícího kódu
 - Pokud např. OS poskytuje semaforey může je využít pro implementaci monitoru
-

Co musí implementace zaručit

1. Běh procesů v monitoru musí být vzájemně vyloučen (pouze 1 aktivní v monitoru)
 2. **Wait** musí blokovat aktivní proces v příslušné podmínce
 3. Když proces opustí monitor, nebo je blokován podmínkou AND existuje >1 procesů čekajících na vstup do monitoru
=> musí být jeden z nich **vybrán**
-

Implementace monitoru

- Existuje-li proces pozastavený jako výsledek operace signal, pak je vybrán
 - Jinak je vybrán jeden z procesů čekajících na vstup do monitoru
4. **Signal** musí zjistit, zda existuje proces čekající nad podmínkou
- **Ano** – aktuální proces pozastaven a jeden z čekajících reaktivován
 - **Ne** – pokračuje původní proces
-

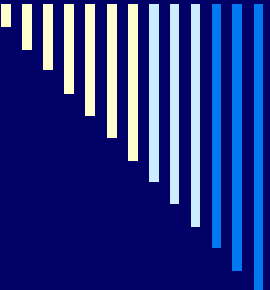
Implementace monitoru

Semaforey

```
m = 1;           // chrání přístup do monitoru
u = 0;           // pozastavení procesu při signal()
w[i] = 0;        // pozastavení při wait()
// pole t semaforů, kolik je podmínek
```

Čítače

```
ucnt = 0;        // počet pozastavení pomocí signal
wcnt[i]          // počet pozastavených na dané
// podmínce voláním wait
```


Vstup do monitoru, výstup z monitoru

Každý proces vykoná následující kód

```
P(m); // vstup – zamkne semafor
... // tělo procedury v monitoru
// výstupní kód
if ucnt > 0 then // byl někdo zablokovaný
    V(u); //že volal signal? Ano – pustíme ho
Else // jinak pustíme další
    V(m); // proces do monitoru
```


Implementace volání c.**wait()**

```
wcnt [i] = wcnt [i] + 1;
if ucnt > 0 then           // někdo bude pokračovat
    V(u);                  // blokový na signál
else                       // nebo ze vstupu
    V(m);
P(w[i]);                  // čekáme na podmínce
wcnt [i] = wcnt [i] - 1;  // čekání skončilo
```


Implementace volání c.**signal()**

```
ucnt = ucnt + 1;  
If wcnt [i] > 0 then           // někdo čekal nad ci  
begin  
    V(w[i]);                   // pustíme čekajícího  
    P(u);                       // sami čekáme  
end;  
ucnt = ucnt-1;                 // čekání skončilo
```